

ACC. N:R M. 14033: 1-9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Frilof Persson, Jonstorp*
Härad: *Luggude* Berättare: " " "
Socken: *Jonstorp* Berättarens yrke: *f. d. lantbr.*
Uppteckningsår: *1956* Född år *1884* i *Jonstorp*

Husbondesfolk och tjänstefolk. s. 1-9. LUF 105.

ACC. NR M. 14033:1.

småst 7

trupper 7

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Snuf 105

De många mindre gårdarna här i bygden 110-15
tunnland sköttes med eget folk. Det fanns oftast
många barn i familjen. Till dessa smågårdar
behövdes ej lejd arbetskraft. Ofta hade en sådan
gård en binäring som mjölkskjuts, kötskjuts till
mejeriet, samt skjutsar med mejeriprodukter till
något större samhälle. På en sådan gård kunde hus-
bonden alltid sådana kräster. En gård med 40-50-
tunnland kunde ha ett 20-30-tal djur, jämte kräster.
Till att sköta dessa djur anställdes vanligen två
drängar och kanske två pigor. En pojke fick köra
mjölkskjutsen som ägaren påtog sig en sådan. Ofta
anställdes närvarande daglönare med huggning av klä-
ver och såd.

Tjänstefolk anställdes oftast för ett år - "fäster"
kallades det och gjordes ofta i september och för
kravur erhöles i påstapängar. För det en bräpstat
och husbände och dräng var belåtna med varandra

ACC. N°R M. 14033:2.

kunde denna och även pigas stamma är efter år. Den 24-de oktober var flyktningsdag och 1-ste november inflyktningsdag. Teckan mellan dessa datum kallades frieckan.

Många arbeten på gårdarna utfördes av husbonden med Fillyälp av fjärrarna. Husmodern fick alltid vara i arbete. Inget arbete ansågs av husbondet att vara under deras värdighet. Att köra med oss hörde varje gårds ägare till. Att Teniska medslaga med Fillyälp av en son eller dräng hörde till husbondens arbete.

Var det en stjärtegård med flera manliga tjänare benämndes dessa: förstdräng, vordre dräng och minst-
dräng. Förstdräng var den äldste som skulle leda arbetet
på länsbondens befallning. De kvinnliga tjänarna
hade också sådana benämningar.

Det var alltid brukligt på gårdarna att kvinnorna skulle mjölka, gödsla ut samt utfodring av djuren (ett sådant kvinnligt arbetsätt finnes ~~ännu~~ på små-

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND.

2

ACC. N:R M.

14033:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3.

gårdarna ännu i dag. Tid bekvar fingo männen och kvinnorna hjälpliga med diverse arbeten, de fingo efter gris slakt stycka grisar och även hjälpa till med saltningen. Tid var ofta husbunden en stor grådeg. Något förnedrande fanns ej om husbunden eller husmodern skulle utföra varandra arbeten. Att rengöra utfädeluset. För jag ej att någon kvinna blev anmodad till det fanns ju män på gården till detta. Gudselspridning på åkrarna har uppfäst varit ett kvinnöga. Pottering av spisar och kaminer sköttes av kvinnorna i huset, men vattning av skruvstämarna tillföll alltid männen, rengöring av inälvorna av ett slaktat djur sköttes alltid av kvinnorna, om än de hade en naturlig hjälp att hålla barnarna då de skulle sköljas. Plåning av djur gjordes av en slaktare.

Det var vanligt med gris slakt i hemmen för, grisarna såljas numera till slakterierna och i utbyte fås en annan färdig slaktad. Denna förändring har tillkom-

ACC. N:R M. 14033: 4.

mit sedan slakterierna kommit till - och detta för ett
fjugoal år sedan.

Arbets tiden var lång för höstarbetarna. De började
vid solens uppgång och pågick till middag. Men ar-
bets tiden har förkortats oerhvarligen och utgör i nu-
varande tid till endast från kl. 7 till 5 e.m. tack
vara de nu så moderna lantbruksmaskinerna kan
denna förkortning på arbetstiden göras. Om någon
tjänare hade skyldighet att utföra något arbete efter
arbetstidens slut frus jag ej. Tjänstefolket hade sin
fritid varannan söndag i månaden. Några fri-
kvällar hade ej tjänstefolket - möjligen någon fritid
på lördagseftermiddagen. När arbetstiden var slut
gingo de göra vad de ville. De minde åriga ar-
bets-
tid var lika lång. I skördetid när tjänarna vilade
middag fick tjänstefolket - 15-16 år - sköta om alla
hushålls- och liknande uppgifter när arbetet började.
Före en tjänare besöka sitt hem en söndag fick han

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

4

4.

ACC. NR M. 14033:5.

skaffa sig mat bält från ville. Fjännarna fick vistelse på gården under sina fridagar då även kosten bestod.

Sannfärdighet mellan husbondefolket och fjännarna tog sig uttryck i att de voro vänliga mot varandra på båda sidor. Fjännarna blevo hos husbondefolket år efter år. Som familjemedlemmar betraktades dock ej fjännarna. Det manliga fjännsfolket hade sitt rum i stallbyggnaden, men det kvinnliga logerade i boningshuset i ett särskilt rum. Med husbondefolket delades ej något rum. Någon eldstad fanns ej för de manliga fjännarna. Det kvinnliga hade alltså sådana förnär. Eldning har införts i många drängkammare för ett fjärgesal är sedan. Helt fjänstfolk förvarade sina kläder i sina rum i skåp och kuffertar o.d. Om vintern kvällarna tillbringade fjänstfolk i folkstugan.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

5

Både husfolket och fjännarna åto oftast tillsammans i folkstugan, men stundom kunde husbondens dräng

med något arbete eller bortovaro. I Furstdrängen satt
alltid vid det långa bordets ena ända. Han hade det
fredsvärds uppdraget att skära bröd till alla som skulle
äta. I de gamla könske 100 åriga bonings längerna
var alltid ett rum fräsöves som benämndes "folk-
stuan". I denna äto alla brödet folk och denna an-
vändes även till kvinnlig hemslöjd, värmning och spin-
ning m. fl. andra arbeten. Kunnen några bekanta på
besök blivu dessa frakterade i ett bättre rum. Var det
bjudning på gården firgo de mærliga fjänarna ej
någon bättre mat den dagen trur det blev på dagen
efter. Fjänarna firgo besöka kyrkan om söndagarna.

Förhållandet mellan gårdens ungdom och fjänarna
var i allmänhet godt. Ofta samlades byns ungdom om
lördags och söndagskvällar vintertid till dans, det var
alltid något större rum som stod oanvänt. Då dan-
sades det till långt utåt morgonkvisten efter tonerna
av en gammal skralfig harmonika.

ACC. N:R M. 14033:7.

fridfullt identifierade gårdens ungdoms. b. "jula-
gillen" då inbjöds vännerna och bekanta i bygden och
då kunde någon av gårdens tjänare vaka på vara med.
Det är numera ej så allmänt med sådana bjudningar
nu som för. Sedan dansställen tillkommit i senare
tid samlas ungdomarna där, det är ju lättare förbin-
delse nu med bilas och bussar.

Från de nordiska byggena, Halland, Små-
land och Blekinge kommo stora massor av ungdomar
till de skanska gårdarna för att faga fjärrst. Dessa
ungdomar kommo mestadels från fattiga hem med
stora barnskärer, då dessa ej hade sitt uppehälle
i hemmet måste utförelse ske. Många reste till
Danmark och Amerika. Flickor från ovan-
nämnda länslar faga platser hos någon gårds-
ägare och efter god tid led ingick äktenskap
med denna.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

7.

1102242 P 14033:8

20007

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

8

hvar det en gårdssön eller dotter (sådana benämnn-
des alltid herrnamnsönn och dotter) som fog pålats
på någon gårdsgård fogs detta ej som något besyn-
nerligt. De hade alltid umgänge med varandra i
bygden.

Det kunde stundom hända att en dräng gifte sig
med gårdens dotter. En sådan förbindelse sågs ej
förmedlande.

Felltalsordet till de manliga tjänarna var alltid
"Dee" till de kvinnliga sådes namnet. Fell husbonden
sådes namnet. Tjänare emellan kallades husbonden
'barnen' vilket var lågt något försmäddigt. Vid sam-
tal med husmodern sådes alltid prun. Det var
alltid något som en dräng kunde lära en husbonde -
helst sådana som flyttat från ett ställe till ett annat.

Exempel på att tjänstefolk som voro något
bakom utryfttjänst till arbete saknas ej. De firiga

8. * P. P.

ms. B. 1. 14033:9.

upptast arbetet från tidiga morgon till sena kvällen
och maten till en sådan tjänare var ej alltid av
bästa slag. Beträffningen för det arbete de utförde
var även i minsta laget.

Det var ofta hushållers och de manliga tjä-
narna som ej drago så bra tillsammans. I kindrum
innehöll hushållers något av tjänarens lön. Hu-
vet då denne från sin plats fick han ej något av
den inrestående lönen. Om några tjänstefjä-
stadgar förr till för 60-70 år sedan vet jag ej.

Det jag nu svakat på i pennula L. H. F. 105
har jag tagit ut minnet vid skelstycket och
kan inte något i rätta.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND.

9.